

Kömek batyr

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar
написано kitapcy | 23 января, 2025
Kömek batyr KÖMEK BATYR

Geçmişde ençeme batyr, pälwan we beýleki il içinde at-abraý alan adamlar ýaşap geçipdirler. Gyzyletrek etrabynyň Madaw obasynda ýaşap geçen belli mirasgär ýazyjy Annatagan Nurgeldiyew şeýle adamlaryň birnäçesiniň durmuş ýollaryny öwrenip, materiallar tolap, köp sanly gymmatly edebi ýazgylary bize miras goýup gidipdir.

www.kitapcy.ru saýty hem öz gezeginde şol hekaýatlaryň birini okyjylaryň dykgatyna ýetirýär.

Kömek batyr hakynda, esasan, onuň agtygy şu mahal 75 ýaşyndaky (1994 ý. -t.b.) Meret Atanepes oglundan we onuň deňi-duş ýaşulylaryndan, beýleki agtyklaryndan, çowluklaryndan eşitdim. Kömek Hojamberdi ogly bir eneden ýalñyz. Üç aýalyndan sekiz ogul bolupdyr. Garaýagyz, burunlak, ortadan ýokary boýly, bir gözü beýlekisinden kiçeňräk eken. Onsoň oňa «Kömek kör» hem diýipdirler. Mekgä gidip, hajy bolupdyr. «Kömek hajy» lakamy-

da bar. Yöne Kömek batyr diýlişi has meşhurdyr. Ol 1850-nji ýylda eneden dogulýar. Günbatar ýomutlaryň gysga agynyň şirmämmetli tiresindendir. Has önräk, Şirim şirmämmetli iki aýal alýar. Onuň biriniň yzyna çaga düşüp gelyär. Şirim: «Buda, maňa kömejik bolar» diýip, adyna «Kömek» dakýar. Kömekden Mämmet, Mämmetden Hojamberdi, ondan hem Kömek batyr eneden dogulýar. Kömek batyryň başdaş aýalynyň ady Gurbantäçdir. Şeýle-de, ol günbatarda batyrlykda ýakasyny tanadan Diwana körüň körekenidir.

Ol dymma, hereketleri ýalta, ynanjaň, çaga häsiyetli, kiçi göwünlü eken. Aşakda onuň durmuşyndan käbir parçalary beýan edýärис.

• BEDEWE MÜNMEK

Gökleň Nurgeldi täjiriň kerweni Diwandere diýen ýerde oturan Hojamberdiniň öýünde goş ýazdyrýar. Öý eýesi ýeke sygryny soýup, myhmanlary hezzetleyär. Ýaňy murty taban ýetginjek Kömek sarç bedewiň daşyndan aýlanýar. Dik boýun, almagöz, gamışgulak at ony bendi edýär. Goly ýuka Hojaberdide at ýokdy. Onsoň Kömegem at münüp görmändi. Bedew ysgy ýetginjegi jadylaýar. Kömek biygtyýar:

- Atyňa mündüräý – diýip, täjire ýalbarýar. Ol:
- Mesdir, bi. Ýykar – diýýär. Özelenip duransoň, dädesi Hojamberdem rugsat berýär. Kömek towsup, ata münüp, başyna goýberýär. Gözden ýitip, öwrülip gelende Nurgeldi täjir:
- Irde-giçde senden adybelli adam çyksa gerek. Bu at baş bilenokdy. Tüweleme, sülmüredi geläýdi. Gökleň iline aýak bassaň, meni sorap baraý – diýipdir.

• AT-ÝARAG EDINIŞI

Kömek batyr başda ýeñiýoluk bolupdyr. Maldan diňe ogşukly maýasy bar eken. Ol şonuň bilen Kümüşdepeden, Jebelden duz getirip, dänä, mata çalsyp, gün-güzeranyny dolandyrypdyr. Bir gezek onuň syrgyny göcmeli bolýar. Kömegiň hemme goş-golamy maýa ýerleşýär. Ynha, Etrek derýasy, esrik ner kimin kükräp, hanasyna sygmajak bolýan şekilli. Goç Çetli köprüsinden

geçmeli. Näme üçindir bugurçylar kürtdürýärler. Maýa öñe omzaýar. Muny gören Aýlan baýyň baýry aýaly:

– Öňbaşy bolmak eneden dogma ýeke köre galypdyrmy? Derrew saklaň ony, yza geçsin – diýýär.

Buýruk şol bada ýerine ýetirilýär. Jahyl Kömek dişini gysyp, sesini çykarmaýar.

Göç Gurtluja diýen ýerde gonýar. Galtamanlar gije bugurçylary ogurlaýarlar. Ertir turup tükelleseler, on sekiz bugurçy kem, aglabasam Aýlan baýyňky eken. Nätanyş ýurtda galtamanlaryň yzyndan kowmaga mal eýeleriniň gaýraty çatmaýar. Aýlan baý Kömege barýar. Kömek dädesi rugsat berse, gitjekdigini aýdýar. Emma garyp gününe kaýyl Hojamberdi aga ýalñyz oglunuň janyndan howatyrlanýar we ony öye salyp, gapynyň daş ýüzünde gyryklykly saklaýar. Kömegiň weli, at-ýarag edinesi gelip, içini it ýyrtýar. Ol muňa pursat geldi hasap edýär hem-de tärimi galdyryp, ters tarapdan çykýar. Ol gije Nurgeldi täjiriň öýüni sorap-idäp tapýar. Täjir şol mahallar Gürgeniň Hajygowşan diýen ýerinde oturan eken. Kömek ýagdaýy beýan edýär. Nurgeldi:

– Gazaply hanymyz bar. Çay gaýnatmak için gijäniň bu mahaly ot ýaksak, göwnüne güman gidip, ertir çagyrar. Antawçylary gije-gündiz timisgenişip ýörler – diýýär.

Kömek çörekdir çal bilen garbanýar. Onsoň täjir:

– Han atlylary bugurçy getirdiler. Şolar ideýän mallaryňdyr. Sakçylydyr. Oýansa öldür, hazır degme. Men bugurçylary haýatdan çykaraýyn – diýip düşündirýär.

Şeýdip, Kömek Nurgeldi täjiriň ýardam bermeginde mallary yzyna getirýär. Aýlan baý sözünde tapylýar: at-ýarag, iki bugurçy berýär. Hojamberdi aga oglunuň är ýumşuny bitirip, sag-aman gelenligi için gaharyny unudýar.

Kömek soňra täjirlere ýene barýar. Bu gezek keýpine. Nurgeldi ony gökleň hany Agaly hanyň kabulhanasyna eltýär hem-de:

– Han aga, bu ýigit ýomut, özem dostum – diýip aýdýar.

Han Kömegi birhowa synlap:

– Ýomut garyndaşyň gözü-hä gowy däl. Ýurdy belet çaparyny edäýmesin? Onda-ha hökman gola düşer – diýip, betgúman bolýar.

Nurgeldi berk aýdýar:

– Şu adamdan zyýan çekseň, girewine meni al, jezalandyr.
Şeýdip, Kömwk gökleňleriň arasynda ýaşamaga-da ynam gazanýar.

• MISGINGYLYÇ ŞAHYRYŇ BATYRA BAGYSLAN ŞYGRY

Elbetde, o mahallar ganly çaknyşmalar ýygy-ýygydan bolupdyr. Kömek gökleňleriň tarapynda durup, olar bilen duşmana garşı jeňde janyny gaýgyrmandyr. Şeýle çaknyşmalaryň birinde Misgingylyjyň inisi Nepesiň atyna ok degip ölüär. Bular alty atly eken. Şolaryň dördüsü Nepesiň obadaşlary. Duşman güýji bu gezek rüstem gelýär. Olar golaýlaşýar. Nepesiň obadaşlary gyssanyp, gaçýarlar. Nepes: «Taşlamaň» diýip gygyrýar, emma gulak asmaýarlar. Kömek atynyň yüzünü yza öwürýär. Nepes orta boýly, pişik kimin, çakgan eken. Towsanda atuň beýlesine düşýär. Gaýtadan böküp, Kömegiň atyna münýär. Şeýdip, bular oba sag-aman dolanýarlar.

Öñem Kömegiň merdana ýigitdigini bilyän şahyr Misgingylyç, inisini duşman penjesinden halas edenligini eşidip, ýüregi joşup, «Kömek batyr» diýen on ýedi bentden ybarat şygryny oña bagışlaýar:

Aslyň ýomut, taýpaň akda mert ogly,
Söýünhan ilinde şır, Kömek batyr.
Daglarda aç arslan, çölde gurt ogly,
Özgeler sençe ýok, ner, Kömek batyr.

Münüpsiň saýlama arap atlary,
Amana getirýän duşman-itleri.
Özüne dost edip, ýakyn-ýatlary,
Iňlis arzuw kylar, zor, Kömek batyr.

Hindistan pili sen, dagyň şamary,
Il hormatlar, agyr goşun serdary,
Gutarmarsyň dogry gelen gandary,
Çillemes esirik ner, Kömek batyr.

Kömek batyr mätäc işin bitiren,
Mätel galan pyýadany ataran.
Her gerşine iner ýükün göteren,

Gurbantäç dogana ýar, Kömek batyr.

Gazan etse, döwi ýola getiren,
Batyrlıgyň Görögldan öturen,
Dogan ýaly, biziň ilde oturan,
Durmuşyň hözirin gör, Kömek batyr.

Misgingylyç aýdar, Nepesim geldi,
Ol dostuň Nurgeldi, gadyryň bildi.
Öwlüýäler saña medetkär boldy,
Hudaýa sygynyp, tur, Kömek batyr.

– Galanlary ýadımyza düşenok. Yaşulymyz (Atanepes Kömek ogly - A.N.) hemmesini ýatdan aýdardı. Ýazybam alaýmandyrys – diýsip, Kömek batryny agtyklary Meret aga we Gulmyrat Atanepes ogly başlaryny ökünçli ýaýkaýarlar.

• **SÖWEŞ MERDİ SAÝLAYÁR**

Gyzylbaşlar uly güýç bilen gökleñlere ýoriş edýär. Gökleň hany Agaly gyssanýar. Töweregindäki hanlara kömek sorap, çapar ýollaýar. Duşmany ýeňse, olara oljadın, ýer suwundan iki paý berjekliginem aýdýar. Gyssagara esli nöker ýygnanýar. Agaly han olary söweše ruhlandyryp, söz sözleýär. Onsoň uly gädigi saklamaga 100 urşujyny ýollaýar. Dag içinde duşman diňe şol tarapdan gelmeli. Galan nökerleri demirgazykdaky çeşmäniň boýunda bukuda goýýar. Duşman golaýlanda garaşylmadık ýagdaý ýuze çykýar. Garşıdaşlarynyň kernaý-surnaýyndan, köplüğünden howalasy basylan gädikdäkiler gaçýarlar. Bulary görüp, bukudakylar hem şeýdýärler. Gözsüz batyr Agaly han gädige ýeke özi gitmek isleýär. Şu pursat Kömek orta çykýar. Agaly han: «Ýomut, nirä gelýäň, süsdürilip. Zenanlaryň süýrelenok ahyry seň. Gal, bir özüm giderin» diýýär. Kömek: «Ýok, han aga, seniň ýurduň – meniňem ýurdum. Söweşde bile öleris» diýip, kesgin jogap berýär.

Iki-üç ata ok ýükläp, tüpeňleri hem alýarlar. Gädigiň sag tarapynda Agaly han, solunda hem Kömek bukuda ýatýar. Han: «Ilki men ataryn» diýip duýdurýar. Garaw görmän, saz-söhbetli

gelýän duşmanyň ýarpy çeni gädikden geçýär. Kömegem söweše girişyär. Tüpeňler gyzanda çalşyrýarlar. Nireden atylýandygyny bilmedik duşman başdan aljyraýar. Söweşjeň nyzam pytraýar, goh-galmagala öwrülýär. Her kim janyny halas etmeginiň ebeteýini gözleyär. Maslyklar münderlenip, gan dag daşlaryny boýaýar. Gyzma han ýerinden çykýar. Kömek gygyrýar: «Han aga, beýtme, gizlen!». Onýanca duşman güllesi bu gaýduwsyz adamyň çynar dek boýuny ýykýar. Kömek oňa garşıy ylgaýar. Sanalgy demi galan Agaly han:

– Yomut gardaşym, diri galsam, seni näme etjegimi bilyän – diýmäge ýetişyär. Ol Kömegiň elinde jan berýär. Gaçan nökerler bary-ýogy iki batyryň duşmany paýhynlaýandygyny görüp, öwrülipdirler. Olar hazır ýeňse berýän, duşmanyň söbügini sydygrylaýarlar. Kömek Agaly hanyň jesedinem jeň meýdanyndan alyp çykýar. Şu pursat bir ýerden Kömegiň ýanyna Nurgeldi täjir gelýär. Ol: «Duşmanyň içine gideli» diýip, dostuna teklip edýär.

Bular esli mahaldan cozanlaryň obalaryna aralaşýarlar. Adam ganyny dökmän 36 düye, 1000 goýun olja alyp, yzlaryna dolanypdyrlar. Gelenlerinde oljanyň öz paýlaryna düşýänlerinden beýlesini jeňde gurban bolanlaryň maşgalalaryna, garyp-gasarlara beripdirler. Nurgeldi Kömege: «Indi öz ýurduňa git. Han öldi, oba batyry köpeler. Göribiň biri atyp goýbär. Kiçijik gülläniň merdanlaryň hem ömür tanapyny kesýänligini özüň gowy bilyäň» diýyär. Dostunuň maslahaty ýüregine jüñk bolan Kömek batyr 150 dowar, 18 düye alyp, Etrek ýakasyna gaýdýar. «Ol oljanyň köpüsini özi alypdyr» diýip yzyndan on-on baş atly kowýar.

Kömek ýolda birine myhman bolýar. Ýaňy çay içende daş çykan aýal ärine «Bölek atly gelýär» diýip habar berýär. Kömek olary daş çykaryp, ýeke özi öýde galýar.

Atlylar: «Batyır, daş çyk, oljany ber» diýsip, golaý gelenlerinde ýerli-ýerden haýkyryşýarlar. Kömek: «Söweş mahaly niredediňiz? Bu günem... pähéý, eşegatalylar... gozganmaň» diýip, jogap berýär. Atlylar sesiň öýüň haýsy tarapyndan çykýanlygyny aňşyrmandyrlar. Onsoň Kömegiň tükgerdäýmeginden heder edip, yzlaryna öwrülipdirler.

Batyr öz ýurduna gelýär.

• OGLANJYK

Kömek öz ýurdunda – Etrek ýakalarynda hemişelik ornaşýar. Olja paýynam dilegçilere, garyp-gasarlara berişdirýär. Umuman, ol «bu günlüğini tapsa; ertirligini gaýgy etmeýän» goç ýigitleriň hilinden eken. Ejize arka durmak, esasy ýörelgesi.

Bir gezek on-onki ýaşly oglanjygyň dädesi nähak oldürilýär. Bu wakany aýdyp beren Meret aga we beýleki belet gojalar oglanjygyň adyny, kimiň ogludygyny ýada salyp bilmediler. Yöne ol düwünçi tiresinden eken. Ejesi dädesiniň ganly eşigini çuwala salyp goýýar. Bir gün oglan ony görýär, birahatlanyp, «Bu näme?» diýip, 83 ýaşly atasyndan soraýar. Goja çydaman, gandaryny salgy berýär. Oglan attorbany boýnundan asyp, içine ýarag salýar we duşman syrgynyna tarap ugraýar. Atasy köp ýalbarýar: «Gitme, oglum, ýekesiň. Olar güýcli. Hudaý alar arymyzy» diýýär. Ol gulak asmaýar. Çatmanyň ýeňsesinden duşmanyny atýar. Basym yzan-çuwanlyk başlanýar. Atasy gaçyp öye gelen agtygyna: «Oglum, Kömek batyra baraly. Başga hiç kim seni gorap bilmez» diýipdir.

Şeýdip, olar Kömegi penalaýarlar. Esli mahaldan oglanjygy idäp, cozup gelýärler. Batyr:

– Oglanda günä ýok. Onuň üçin iň soňky damja ganyma čenli söweşerin. Yzyňza dolanyň! – diýip, aýgytly aýdýar.

Gelenler batyra depirinip bilmeyärler.

• ARABA

Akgalaly Täjir Hajy Kümmethowuzdan haryt getirip, söwda edipdir. Soňabaka kerwen gatnadypdyr. Bu 1917-1918-nji ýyllaryň sepgidinde eken. Şol mahallar Gyzyletregiň Akýaýla obasyndan Gazak batragyň ogly Atgetir diýen ýigit ata çykypdyr. Ol özi ýaly ýeňiýolukdan az-owlak atly toplapdyr. Bir sapar gatnaw ýoly saklap, Täjir Hajynyň kerwenini talapdyr. Yükli arabany boşadypdyrlar. Kerwende täjiriň ýaş ogly bar eken. Kömek batyr şol wagtlar Inceburnyň günortasynda Alçakgyzyldepe öri meýdanynda ýaýlapdyr. Onuň ogly Atanepes,

ýoldaþy Orazgurban Esen goýun bakyp ýörkäler bu talañçylygy görýärler we arabany öye getirýärler. Kerweniň talanandygyny täjire habar berenlerinde ol: «Munda Kömegiň eli bardyr. Atgetiriň ýeke özi başarmaz» diýýär hem-de Kömegiň üstüne çozmak üçin taýýarlyk görüp ugrayar. Kömek ondan bihabar arabany Täjir Haja gowşurýar. Mekir täjir ilki diwana eşikli birini batyryň obasyna içaly edip iberýär. Ol Kömegiň ýagdaýyny bilip, dolanýar. Ýone batyryň-da Täjir Hajynyň obasynda bir dosty bolupdyr. Şol örän gizlin halda gelip: «Täjir bir topar atly ýygndady. Şu gije obaňa cozjak» diýip, edil wagtynda habar berýär.

Kömek juda howlukmaç taýýarlanýar, öýleri çözdürüp, buky ýerlere eltdirýär. Mallary hem şeýtdirýär. Ýardam bermeklerini sorap, Akýaýla çapar ýollaýar. Duşmanyň güýji agdyk. Batyr şu gezek gyssanypdyr. Ol baýry aýaly Gurbantäje:

- Ýeňläýsek aýallaryň ýekejesem duşman penjesine diri düşmesin
- diýip, berk tabsyrýar.

Ynha, jeň meýdany. Duşman bularyň daşyny gabaýar. Atyşyk başlanýar. Kömek batyr gelmişekleriň tüpeňleriniň azdygyny, aglabा gyrkylyk, taýak bilen ýaraglanandyklaryny saýgarýar, ýüregi düşüşyär. Ýone duşman tarap arany has ýygjamlaýar we Kömegiň Weli şagal atly nökerine gülle degip ýaralaýar. Berk goranylýar, emma basym ok gutarýar. Kömek oglы gögele Injiri ok getirmäge öye iberýär.

...Daljygan atyny zordan saklan Injir başda gepläp bilmeyär. Ejesi Gurbantäç elewreýär:

- Bala, dädeňe... dädeňe... bir zat boldumy?

Injir bu gezegem sesini çykarmaýar. Adybelli Diwana körüň aýal doganynyň gany depesine urýar, gözleri ot dek lowlaýar.

- Geple, gurtdan diňe gurt çagasy dogýandyr...

Ejesiniň aýylganç sesine oglan özünü dürseýär:

- Ok... ok... gutardy, eje.

Gurbantäç tizden-tizden ok berýär. Injir gelende Kömek goranyşdan hüjüme geçmigi ýüregine düwýär hem-de: «Ýigitler, öñe!」 diýip gygyrýar. Kömegiň hüjümi garşıydaşlaryny birbada aljyradýar. Güýçleriniň rüstemdiklerine buýsanansoňlar olar

beýle öwrüme garaşmandyrlar. Şol pursat Atgetiriň ýolbaşçylygynda akýaýlalylar duşmanyň daşyndan çözýarlar. Halkalaýyn gabalanlar gabawy böwsüp başly-barat gaçyp ugraýarlar. Daň atyp, jahan ýagtylanýar. Yhlasyna ynamsyzlyk eden täjir bilen ýekme-ýek söweşmegi ýüregine düwen batyr ony saýgarýar. Atynyň başyny şol tarapa öwürýär. Ala garga kimin hüsgär täjir muny aňyp gaçýar. Kömek atyp, ony ýaralaýar. Soňra duşmanyň söbügini sydyrgylap barýan ýigitlerini gygyryp saklaýar we «Kowmaň, olaryň köpüsi bigünädir, täjiriň yzyna düşüp gaýdandyr. Nähak gan dökmäň, dolanalyň» diýip, buýruk berýär.

Şeýdip, bolaýmaly uly gandöküşligiň öni alynýar.

• AK KEJEBE

Esengulyly biri Kömek batyryň obasynda guda bolýar. Sähetlu gün ak kejebe gelýär. Ýaşulylaryň aýtmagyna görä, şeýtan ara düşüp, gudaçylyk bozulýar. Kejebe gelinsiz öwrülmeli. Bu habar Komege ýetýär. Ol:

– Kömegiň obasyna gelip, ak kejebe yzyna boş gitmesin, ýaman ada galmalyň – diýip, gyzy Hanymy öwezine berip goýberýär. Häzir Türkmensährada Hanymdan bolan nebereler ýasaýarlar. Madawda hem biri – Geňkik eje golaýda (1994 ý. -t.b.) 84 ýasda arada çykdy. Kömek gyz agtygy Geňligi ogul agtygy Annahana çatýar. Bularyň gyzy Nurjan şu wagt Madaw obasynda ýasaýar. Ol Kömegiň beýleki bir agtygy Igdır Injirowyň aýaly.

• ŞERT

Kömek göçüp-gonup ýören çarwa. Görkli diýen ýerde otyrka, galtamanlar onuň obasynyň ýigrimi düyesini kowup äkidýärler. Muny Komege aýdýarlar. Ol gyssagara alty atly bolup kowýar. Düye yzlary Sumbar derýasynyň Igdirolum diýen ýerinden geçýär. Yetebilmeýärler. Daň agarýar. Hol-ha, küren oba görünýär. Bulary görüp çözýarlar. Güýji az Kömek dagy yzyna gaýdýarlar. Kömegiň aýal dogany Enekäniň adamsy Esen Çeňkäniň aty ýaramaýar. Batyr körekenine: «Atyma mün!» diýip gygyrýar. Emma Esen etmän, dagyň bekine dyrmaşýar. Kömek ony tizden gözden

ýitirýär. Bir gara atly Eseniň yzyndan ilki kowup ýetýär. Esen öwrülip duşmany pyçaklaýar. Ol olmeýär. Onýanca beýlekiler ýetişip, ony güpbasdy edýärler. Esen ýesir düşýär. Ony oba getirip, aýagyna zynjyr urýarlar, degirmen üwedýärler. Ýesir hemme sütemlere çydaýar.

...Dört atly Görklä barýar. Kömek oba barmakdan çekinýär, sebäbi Eseniň ýesir düşenligine namys edýär. Baranlar Kömegiň öwredişi ýaly, Eseniň ejesi Ýüpege: «Esendir Kömek duşman penjesine düşdi» diýýärler. Ol Kömegiň duşman penjesindeligine ynanmaýanlygyny açyk aýdýar. Ýeke oglunu zarlap:

Alaý bolduň, ogul boý,
Bulaý bolduň, ogul boý,
Bile giden nökerleň,
Heley boldy, ogul boý.

– diýip bozlaýar. Erjel Kömek Eseni halas etmegiň dürli ýollaryby agtarýar. Elbetde, ol oba gelip, ýigit toplap, çözübam biljek. Yöne batyryň gan döküşlige ýol beresi gelenok. Ahyry Gökjäniň dagynyň günortasynda Ak bent atly ýerde abraýly aracy, ahun hojanyň barlygyny eşidýär. Şona barýar, gürleşýär:
– Git-de, gör. Yzyna satjak bolsalar, bahasyny bil.

Hoja gidýär. Iki-üç günden öwrülip gelýär. Ol:

– Esen diri – diýip, mälim edýär we duşman şertinem aýdýar.
– Aman şahlynyň atyny we kyrk tylla soraýarlar.

Şert ýowuz we agyrdy. Şol wagtlar Aman şahlynyň aty toýnaklyny öñüne geçirmeýän eken. Munuň eýesi razylaşaýsa... Kömek obasyna gelip, kyrk tyllany ýygnaýar. Soňra Aman şahlydan atyny soraýar. Ol:

– Batyr, aty baýtal dogurýar. O hili derde ýarasa äkit – diýip, mertlerçe jogap berýär.

Basym aty, kyrk tyllany eltip, Eseni oba getiryär.

Esli mahal geçýär. Galtamanlar ýene Kömegiň obasynyň düýesini sürýärler. Bu gezek ýetip, mallary dolaýarlar, galtamanyň birini ýesirem alýarlar. Beýlekisi gaçyp gidýär. Köp wagt geçmänkä, ýesiri boşatmaklaryny sorap, Kömege töwella gelýärler. Olar Eseni tutup, at hem-de kyrk tylla alan obadan

eken. Kömek:

– Birinji şert: ogurlygyňzy bea ediň. Ikinjisi: iň ýüwrük atyňzy hem-de kyrk tylla getiriň – diýýär.

Şert berjaý edilýär. Kömek aty Aman şahla gowşurýar. Karzdarlaryna hem kyrk tyllany berip, üzlüşyär.

• **JEMLEME DEREGINE**

Kömek batyryň dürli künjeklerde dostlary bolupdyr. Şolaryň biri hywaly Mollaorazdyr. Ol rewolýusion pikirli adam eken. Hywada yzarlananda Etrek ýakasyna gaçyp, Kömek batyry penalaýar. «Bolşewik-menşewik» döwründe Kömek «garyp-gasarlaryň hökümeti» diýensoňlar, Sowetleriň tarapynda bolupdyr. Ol Madaw obasynyň İşanguly diýen ýerinde, 1937-nji ýylyň başynda 87 ýaşyň içinde aradan çykýar. Onuň häzir 150-ä golaý ogul neberesi bar. Dürli kärde zähmet çekýärler. Çowluklary Gurbanýaz, Amanýaz, Rejepýaz, Öre Maşalowlar öz serişdelerine Madaw obasynda metjit saldyrdylar. Şol metjide hem Kömek hajynyň adyny dakdylar.

Annatagan NURGELDIÝEW. Taryhy şahslar